

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

η **Ίστορία της Τέχνης** της αποτελεί ένα εισαγωγικό ταξίδι στον κόσμο της τέχνης. Είναι μια περιπετειώδης διαδρομή στην καλλιτεχνική δημιουργία από την προϊστορία έως σήμερα. Το βιβλίο θέτει τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα στο ιστορικό τους πλαίσιο, ώστε να γίνει αντιληπτή η συνοχή τους, να διαπιστωθεί η άμεση σχέση της τέχνης με την πολιτισμική εξέλιξη κάθε περιόδου και να συνδεθεί η τέχνη με τη ζωή.

Η τέχνη, ως δημιούργημα του ανθρώπου, είτε υπηρετεί τη θρησκεία, τις πεποιθήσεις, τα ιδανικά είτε εξυπηρετεί πάθη, φιλοδοξίες, ελπίδες, την ανάγκη για επικοινωνία, αποτελεί μοναδική αισθητική εμπειρία συνδυάζοντας το μύθο με την ιστορία και την επιστήμη.

Μελετώντας το πολυδιάστατο φαινόμενο της τέχνης ιστορικά, μέσα από την παρατήρηση και την ανάλυση των πιο γνωστών αριστουργημάτων - γιατί αυτά είναι συνήθως από πολλές απόψεις τα πιο σημαντικά - θα γίνουν κατανοητοί ορισμένοι μηχανισμοί της Ιστορίας της Τέχνης και θα εκτιμηθεί αυτή ως επιστήμη.

Η μελέτη αυτού του εύληπτου βιβλίου προσφέρει πληροφορίες και γνώσεις για έργα, για καλλιτέχνες, για τεχνοτροπίες, για ερμηνεία και έρευνα, αλλά πάνω από όλα προσφέρει μια απόλαυση την απόλαυση της μαγείας της τέχνης.

Σκοπός του μαθήματος είναι να φέρει το μαθητή σε επαφή με τις σημαντικότερες περιόδους της τέχνης και τα έργα της, ώστε να καταστεί ικανό να αντιληφθεί τη σχέση της καλλιτεχνικής δημιουργίας με τη γενικότερη πολιτισμική εξέλιξη κάθε περιόδου.

Ειδικότερα επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να αποκτήσουν βασικές γνώσεις και να προσλάβουν παραστάσεις από το πεδίο των εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών.
- Να αναπτύξουν την ικανότητά να αντιλαμβάνεται και να προσεγγίζουν με ευαισθησία τα έργα της τέχνης.
- Να κατανοήσουν την αξία και τη σημασία της πολιτισμικής κληρονομιάς και του έργου τέχνης ως παγκόσμιου αγαθού.
- Να αντιληφθούν τις αδιάκοπες αναζητήσεις της καλλιτεχνικής δημιουργίας στο παρελθόν και στο παρόν ως αδιάσπαστη συνέχεια.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η τέχνη είναι έκφραση των κοινωνικοοικονομικών, πολιτισμικών και άλλων παραμέτρων κάθε εποχής και κάθε τόπου.
- Να αποκτήσουν την ικανότητα να αναγνωρίζουν τις τεχνοτροπίες των έργων της τέχνης κάθε εποχής.
- Να γνωρίσουν τη ζωή και το έργο κορυφαίων καλλιτεχνών.
- Να εκτιμήσουν την Ιστορία της Τέχνης ως επιστήμη.
- Να αποκτήσουν στοιχειώδεις μεθοδολογικές ικανότητες ιστορικού τέχνης.
- Να κατανοήσουν την αξία της τέχνης ως ένα συνεχές ανθρώπινο δημιούργημα.
- Να αντιμετωπίσουν το πολύπλευρο φαινόμενο της τέχνης σφαιρικά και να το συνδέσουν γενικότερα με τα προβλήματα του ανθρώπου και της κοινωνίας σε κάθε εποχή.
- Να γίνουν ικανοί να παρατηρούν και να κατανοούν τα έργα της παγκόσμιας, της ευρωπαϊκής και της ελληνικής τέχνης στις διαφορετικές περιόδους της ιστορίας, αλλά και να ανακαλύπτουν και να αναγνωρίζουν τις μεταξύ τους σχέσεις.
- Να κατανοήσουν ότι οι αντιλήψεις κάθε εποχής και οι διαφορετικές προσεγγίσεις κάθε καλλιτέχνη σε αυτές επιδρούν στη μορφή και το περιεχόμενο του έργου τέχνης.
- Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα μεγάλα ερωτήματα που θέτει ο άνθρωπος και στους τρόπους με τους οποίους αυτά απαντιούνται μέσα από την τέχνη.

Οι πρώτες βραχογραφίες, τα πρώτα οικοδομήματα, τα ειδώλια και τα διάφορα χρηστικά αντικείμενα που έχουν βρεθεί μας πληροφορούν για τον τρόπο ζωής των ανθρώπων, από το Homo Sapiens μέχρι τις πιο οργανωμένες κοινωνίες των τροφοπαραγωγών - γεωργών της νεολιθικής εποχής.

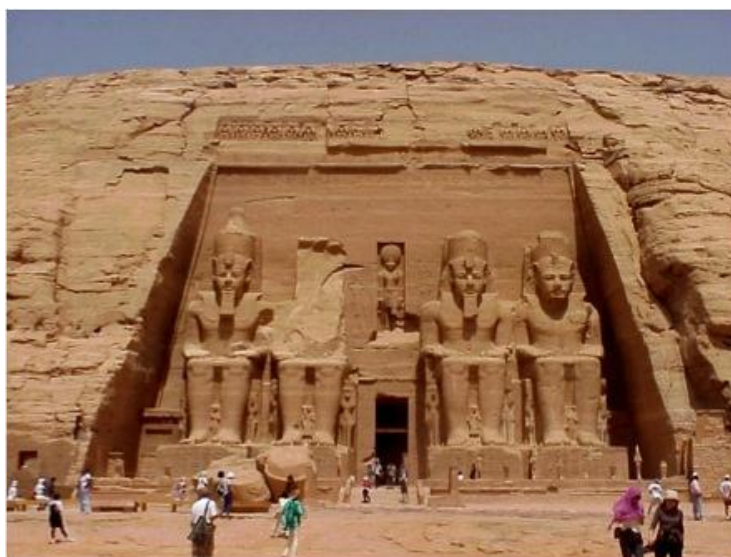

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να αναγνωρίζει ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στους τρόπους απόδοσης των μορφών στις δύο αυτές μεγάλες περιόδους της προϊστορίας.
- Να συσχετίζει τη μορφή με το περιεχόμενο ενός έργου, σε συνδυασμό με τις γνώσεις (αλλά και τις εικασίες) που υπάρχουν σήμερα για τις εποχές εκείνες.
- Να αντιλαμβάνεται την ανάγκη του ανθρώπου για συλλογική οργάνωση η οποία πιστοποιείται μέσα από τα δημιουργήματα των τόσο απομακρυσμένων στο χρόνο εποχών.

Λέξεις Κλειδιά: βραχογραφίες, πρώτα οικοδομήματα, ειδώλια, χρηστικά αντικείμενα, Homo Sapiens, πρώτες οργανωμένες κοινωνίες, τροφοπαραγωγοί - γεωργοί, νεολιθική εποχή, πολιτισμός Σέσκλου, πολιτισμός Διμηνίου, πολιτισμός Χοιροκοιτίας, μεγαλιθικό μνημείο Στόουνχεντζ, λατρευτικοί σκοποί, υλικά νεολιθικής εποχής, θεότητα της Γης, γυναίκα-μητέρα, προϊστορία

Κεφάλαιο 02: Η τέχνη της Μεσοποταμίας - Η τέχνη της Αιγύπτου

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στους πολιτισμούς της Μεσοποταμίας, που εμφανίστηκαν στην εύφορη περιοχή ανάμεσα στους ποταμούς Τίγρη και Ευφράτη. Εκεί αναπτύχθηκαν οι πολιτισμοί των Σουμερίων, των Ασσυρίων και των Βαβυλωνίων. Το δεύτερο μέρος του κεφαλαίου αναφέρεται στην αιγυπτιακή τέχνη και τα επιτεύγματά της, που επηρέασαν άμεσα σύγχρονους και επόμενους πολιτισμούς.

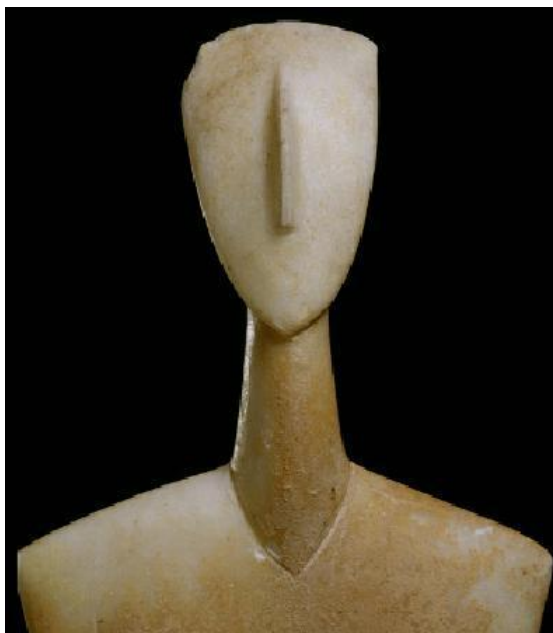
Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να προβληματίζεται για τον τρόπο με τον οποίο τα επιτεύγματα ενός πολιτισμού επηρεάζουν άλλους μεταγενέστερους, ενώ ταυτόχρονα έχουν επηρεαστεί από προηγούμενους πολιτισμούς.
- Να αναγνωρίζει ότι η τέχνη των Αιγυπτίων ήταν άμεσα συνδεδεμένη με την εξουσία των Φαραώ και με τη μέριμνά τους για τη μετά θάνατο ζωή.
- Να αντιλαμβάνεται ότι πολιτισμοί όπως ο Αιγυπτιακός δε δημιούργησαν έργα βάσει ατομικών αντιλήψεων για τα πράγματα και τη ζωή αλλά βάσει συλλογικών κανόνων, με αποτέλεσμα την αργή εξέλιξή τους.

Λέξεις κλειδιά: Μεσοποταμία, Τίγρης, Ευφράτης, πολιτισμός Σουμερίων, πολιτισμός Ασσυρίων, πολιτισμός Βαβυλωνίων, αιγυπτιακή τέχνη, πυραμίδες Γκίζας, ανακάλυψη γραφής, ανακάλυψη τροχού, συλλογικός κώδικας, αυστηρό περίγραμμα, Φαραώ, ατομικές αντιλήψεις, συλλογικοί κανόνες

Κεφάλαιο 03: Η τέχνη του Αιγαίου

Οι λαοί που ανήκαν στις μεσογειακές ή μικρασιατικές φυλές εγκαταστάθηκαν στην περιοχή του Αιγαίου και δημιούργησαν τον κυκλαδικό, το μινωικό και το μυκηναϊκό πολιτισμό. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται χαρακτηριστικά έργα των πολιτισμών αυτών.

Οι Κυκλαδίτες, λαός ναυτικός, δημιούργησαν μεγάλα αστικά κέντρα στη Θήρα και τη Μήλο, τα οποία έγιναν λιμάνια διεθνούς εμπορίου. Η κυκλαδική κοινωνία ήταν οργανωμένη σε μεγάλο βαθμό, όπως φαίνεται από τα ειδώλια, τα κεραμικά σκεύη και τους οικισμούς που σώθηκαν.

Στην Κρήτη, την πρώτη θαλασσοκράτειρα που αναφέρεται στην ιστορία, αναπτύχθηκε ο μινωικός πολιτισμός. Οι Μινωίτες δημιούργησαν μνημειώδη ανάκτορα, όπως εκείνα της Κνωσού και της Φαιστού, και έργα λιθοτεχνίας, κεραμικής και χρυσοχοΐας υψηλής αισθητικής.

Ο μυκηναϊκός πολιτισμός πήρε το όνομά του από τις Μυκήνες. Η μυκηναϊκή τέχνη επηρεάστηκε από τη μινωική, αλλά ανέπτυξε έναν εντελώς αυτόνομο χαρακτήρα. Περίφημοι είναι οι θολωτοί τάφοι, με γνωστότερο αυτόν του Αγαμέμνονα.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να διακρίνει τις μορφικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στους πολιτισμούς του Αιγαίου, όσον αφορά τις τοιχογραφίες, την γλυπτική και τη μικρογλυπτική, και να τις συσχετίζει με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων.
- Να προβληματίζεται επάνω στα σύμβολα που είχαν ιερό χαρακτήρα, για παράδειγμα το διπλό πέλεκυ ή τα κέρατα του ταύρου στη μινωική εποχή.
- Να συνειδητοποιεί ότι η θρησκεία είναι βασικό στοιχείο των πολιτισμών.

- Να αντιλαμβάνεται τη σημασία των στοιχείων των πολιτισμών που εξετάστηκαν και τη σχέση τους με τον ευρωπαϊκό πολιτισμό που θα ακολουθήσει.

Λέξεις κλειδιά: μεσογειακές φυλές, μικρασιατικές φυλές, περιοχή Αιγαίου, κυκλαδικός πολιτισμός, μινωικός πολιτισμός, μυκηναϊκός πολιτισμός, αστικά κέντρα Θήρας , αστικά κέντρα Μήλου, ανάκτορα Κνωσού, ανάκτορα Φαιστού, Μυκήνες, μυκηναϊκή τέχνη, θολωτοί τάφοι, τάφος Αγαμέμνονα, Κυκλαδικό μάρμαρο, κρητική ζωγραφική, μινωική κοινωνία, δίσκος Φαιστού, κυκλώπεια τείχη.

Κεφάλαιο 04: Η Ελληνική τέχνη

Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται οι γεωμετρικοί και οι αρχαϊκοί χρόνοι της ελληνικής τέχνης.

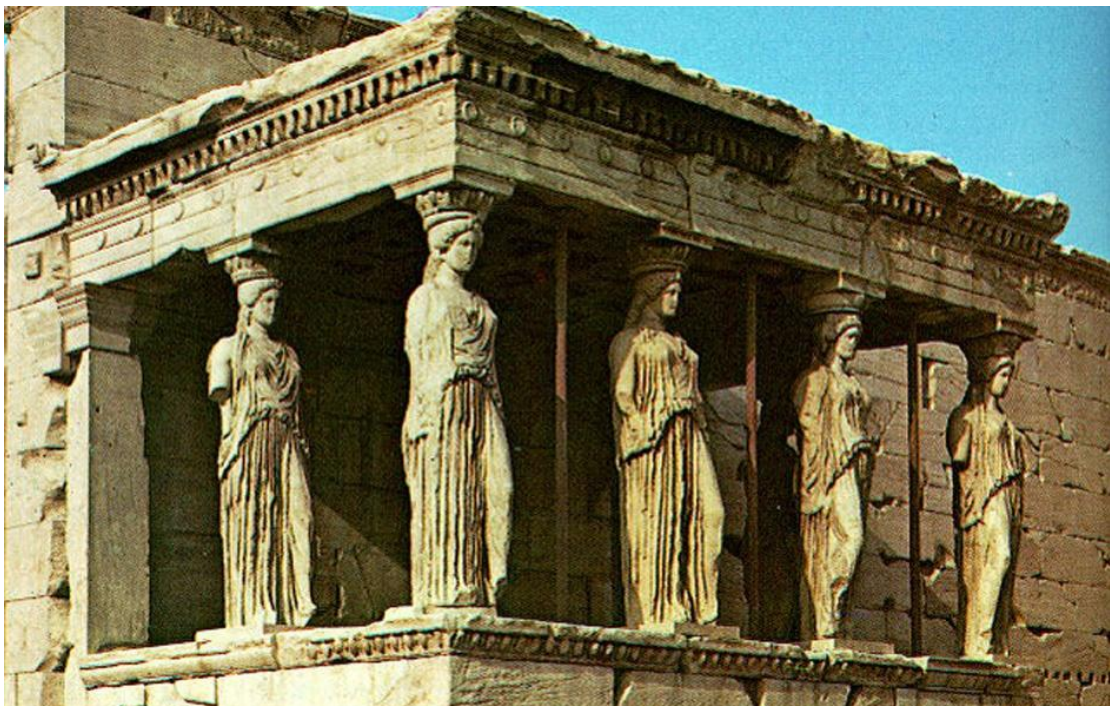
Με την "Κάθοδο των Δωριέων" και την ίδρυση των πρώτων ελληνικών αποικιών στα παράλια της Μικράς Ασίας εμφανίζεται η διαφοροποίηση της δωρικής και της ιωνικής διαλέκτου και τέχνης, με έντονες μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.

Με την οργάνωση της θρησκείας ιδρύονται οι πρώτοι ναοί, στους οποίους μεταφέρονται τα χαρακτηριστικά του μυκηναϊκού μεγάρου. Το στοιχείο αυτό πιστοποιεί τη συνέχεια του μυκηναϊκού πολιτισμού στους γεωμετρικούς χρόνους. Γίνεται αναφορά στην αρχαϊκή τέχνη και στις επιδράσεις που ασκήθηκαν σε αυτήν από την Ανατολή, καθώς και στη γένεση της πλαστικής και της αρχιτεκτονικής (ρυθμοί).

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να αναγνωρίζει την ιστορική συνέχεια των πολιτισμών που εξελίχθηκαν στη λεκάνη της Μεσογείου.
- Να αντιλαμβάνεται τις συνθετικές λύσεις διακόσμησης που προκύπτουν από τη γεωμετρικότητα των αγγείων, δηλαδή το γεγονός ότι η κανονικότητα των σχημάτων των αγγείων βοήθησε στην ανάπτυξη του γεωμετρικού διάκοσμου.
- Να συγκρίνει και να ξεχωρίζει τα έργα της γεωμετρικής από εκείνα της αρχαϊκής περιόδου.
- Να γνωρίζει τη σημασία του ναού για το αρχαίο ελληνικό θρησκευτικό σύστημα.
- Να αντιλαμβάνεται την έννοια της μετωπικότητας ως σημείου εκκίνησης της ελληνικής γλυπτικής.
- Παρατηρώντας τις παραστάσεις στις αγγειογραφίες των εικόνων του βιβλίου του, να αναγνωρίζει τον τρόπο με τον οποίο ο καλλιτέχνης αποδίδει το βάθος με τη διαφοροποίηση του μεγέθους και της θέσης στο χώρο των ανθρώπινων μορφών και των αντικειμένων.

Λέξεις κλειδιά: γεωμετρικοί χρόνοι, αρχαϊκοί χρόνοι, ελληνική τέχνη, κάθοδος Δωριέων, ελληνικές αποικίες, παράλια Μικράς Ασίας, δωρική τέχνη, ιωνική τέχνη, αρχαϊκή τέχνη, κούροι, κόρες, αφηγηματικά έπη, μελανόμορφη τεχνική, ερυθρόμορφη τεχνική, δωρικός κίονας, ιωνικός κίονας

Κεφάλαιο 05: Κλασική και Ελληνιστική τέχνη

Στο κεφάλαιο περιγράφεται η κλασική περίοδος της αρχαίας ελληνικής τέχνης, ανάμεσα στον 5ο και στον 4ο αιώνα π.Χ. Πρόκειται για την περίοδο κατά την οποία η Αθήνα, υπό τη διακυβέρνηση του Περικλή, βρίσκεται στο απόγειο της δύναμης και της δόξας της.

Τα σπουδαιότερα δημιουργήματα του ανθρώπινου πνεύματος σε όλους τους τομείς (ποίηση, φιλοσοφία, μαθηματικά, αστρονομία, αλλά και αρχιτεκτονική, γλυπτική και ζωγραφική) επιτελούνται τότε, αναδεικνύοντας την πόλη σε πνευματικό κέντρο των γραμμάτων και των τεχνών. Στην Ακρόπολη ανεγείρονται τα μνημεία που, μέχρι σήμερα, μαρτυρούν τη λάμψη ενός πολιτισμού αναλλοίωτου στους αιώνες. Στη γλυπτική δημιουργούνται τα αριστουργήματα της κλασικής τέχνης.

Στη συνέχεια του κεφαλαίου περιγράφεται η ελληνιστική τέχνη. Οι ελληνιστικοί χρόνοι αρχίζουν από το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου (323 π.Χ.) και τελειώνουν το 31 π.Χ. με τη ναυμαχία στο Άκτιο. Τα ελληνιστικά κέντρα που δημιουργήθηκαν από τους επιγόνους του Αλεξάνδρου έγιναν πάμπλουτες κοσμοπολίτικες πόλεις, περήφανες για τις βιβλιοθήκες τους, τις συλλογές των έργων τέχνης τους, την ανάπτυξη της φιλοσοφίας, των επιστημών, των τεχνών.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να διακρίνει έργα που ανήκουν στην κλασική περίοδο από εκείνα που ανήκουν στους ελληνιστικούς χρόνους.
- Να αντιλαμβάνεται το ρόλο που έπαιξε η Αθηναϊκή Δημοκρατία στην κατασκευή έργων όπως λόγου χάρη της Ακρόπολης.
- Να διακρίνει τη διαφορά ανάμεσα σε ένα μετωπικό άγαλμα, που απαιτεί «ανάγνωση» μόνο από τη μία πλευρά, και σε ένα περίοπτο, που αναγκάζει το θεατή να περιστραφεί γύρω του για να το αντιληφθεί στην ολότητά του.

- Να διακρίνει τους διάφορους ρυθμούς κιονόκρανων και να αντιλαμβάνεται ότι το κορινθιακό κιονόκρανο εμφανίζεται κατά τους ελληνιστικούς χρόνους με μια αυξημένη διακοσμητική διάθεση.
- Να διαπιστώνει μέσα από τα κλασικά έργα τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της τέχνης.
- Να διακρίνει τις διαφορές στα θέματα που πραγματεύονται η κλασική και η ελληνιστική τέχνη.

Λέξεις κλειδιά: κλασική περίοδος, αρχαία ελληνική τέχνη, Αθήνα, Περικλής, ποίηση κλασικής περιόδου, φιλοσοφία κλασικής περιόδου, μαθηματικά κλασικής περιόδου, αστρονομία κλασικής περιόδου, αρχιτεκτονική κλασικής περιόδου, γλυπτική κλασικής περιόδου, ζωγραφική κλασικής περιόδου, ελληνιστική τέχνη, ελληνιστικοί χρόνοι, Μέγας Αλέξανδρος, ελληνιστικές βιβλιοθήκες

© 2006 Encyclopædia Britannica, Inc.

Κεφάλαιο 06: Η ρωμαϊκή τέχνη

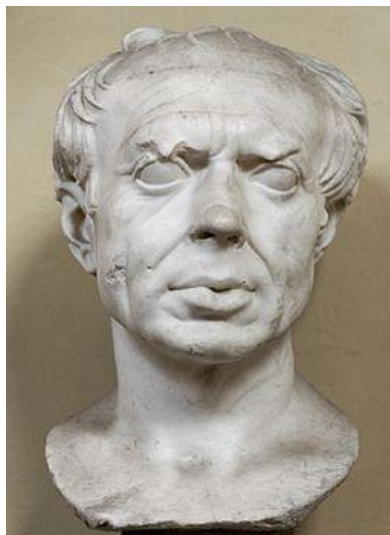

Το κεφάλαιο αρχίζει με ένα κείμενο σε πλαίσιο που αφορά τους Ετρούσκους, οι οποίοι θεωρούνται οι πρώτοι κάτοικοι της Κεντρικής Ιταλίας. Ακολουθεί η ρωμαϊκή τέχνη και τα χαρακτηριστικά της. Στο ρωμαϊκό πολιτισμό είναι σαφής η επίδραση του ελληνικού πνεύματος και της τέχνης. Η πρωτοτυπία των Ρωμαίων είναι εμφανής στο πορτρέτο και στο ανάγλυφο. Το ενδιαφέρον όμως της ρωμαϊκής τέχνης εντοπίζεται κυρίως στην αρχιτεκτονική, όπου παρατηρείται η τεράστια τεχνολογική ικανότητα των Ρωμαίων, η οποία άφησε πίσω της μνημειώδη κτίρια, υδραγωγεία, γέφυρες, θέατρα, θέρμες και αποχετευτικά δίκτυα, αλλά και οργανωμένα πολυώροφα συγκροτήματα κατοικιών. Η ζωγραφική επίσης φτάνει σε μεγάλη άνθηση, όπως προκύπτει από τις τοιχογραφίες που σώθηκαν στα ερείπια της Πομπηίας.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να διακρίνει προσδιορίσει τη διαφορά ανάμεσα στα ρωμαϊκά και στα ελληνικά έργα τέχνης.
- Να προβληματίζεται για το ρόλο που έπαιξαν οι αρχιτεκτονικές λύσεις που δόθηκαν από τους Ρωμαίους στην εξάπλωση της αυτοκρατορίας τους (η ανακάλυψη του τόξου, λόγου χάρη, βοήθησε στην κατασκευή γεφυρών, υδραγωγείων κτλ. που καταργούσαν τα εμπόδια δύσκολων περασμάτων).
- Να αντιλαμβάνονται τη δομή της μεγαλούπολης που συγκεντρώνει όλα τα δημόσια κτίρια, τους τόπους διασκέδασης, καθώς και τα κτίσματα που στεγάζουν πολλές οικογένειες.

Λέξεις κλειδιά: ρωμαϊκή τέχνη, ρωμαϊκός πολιτισμός, ρωμαϊκό πορτρέτο, ρωμαϊκό ανάγλυφο, ρωμαϊκή αρχιτεκτονική, τεχνολογική ικανότητα Ρωμαίων, ρωμαϊκά κτίρια, ρωμαϊκά υδραγωγεία, ρωμαϊκές γέφυρες, τοιχογραφίες Πομπηίας, Πάνθεον, Αδριανός

Κεφάλαιο 07: Η Βυζαντινή τέχνη

Η Βυζαντινή τέχνη αποτελεί ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο στη μελέτη της τέχνης του ελληνικού χώρου.

Από τον 3ο αιώνα μ.Χ. μέχρι τη σύσταση του νεοελληνικού κράτους η βυζαντινή τέχνη διαποτίστηκε από τη χριστιανική ορθόδοξη θρησκεία. Χαρακτηρίζεται από την απεικόνιση του πνευματικού περιεχομένου της χριστιανικής θρησκείας.

Οι διάφορες μορφές βυζαντινής τέχνης λειτουργούν ως ενδιάμεσο μεταξύ ουρανού και γης. Η βυζαντινή εικόνα, τα ψηφιδωτά, ο γλυπτικός διάκοσμος των ναών, τα λατρευτικά κτίρια, δηλαδή οι εκκλησίες, μεταφέρουν μέσα από συμβολισμούς τα υπερβατικά στοιχεία της ορθόδοξης πίστης.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να αναγνωρίζει τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής εικόνας: τη μετωπική απεικόνιση, το αυστηρό περίγραμμα των προσώπων, την έμφαση στα μάτια, τον υπερβατικό χώρο.
- Να αντιλαμβάνεται ότι ο χρυσός κάμπος, που χρησιμοποιείται για να αποδώσει το βάθος, είναι η συμβολική απόδοση του φωτός της αποκάλυψης (απόδοση του απείρου).
- Να αναγνωρίζει το συμβολικό περιεχόμενο της βυζαντινής εικόνας και του θρησκευτικού συλλογικού κώδικα που καθορίζει τον τρόπο απεικόνισης των πραγμάτων.
- Να αντιλαμβάνεται την οργάνωση του χώρου της βυζαντινής εκκλησίας σε σχέση με το τελετουργικό της χριστιανικής λειτουργίας.

Λέξεις κλειδιά: βυζαντινή τέχνη, απεικόνιση πνευματικού περιεχομένου, χριστιανική θρησκεία, βυζαντινή εικόνα, βυζαντινά ψηφιδωτά, βυζαντινός

γλυπτικός διάκοσμος ναών, Βυζαντινά λατρευτικά κτίρια, Βυζαντινές εκκλησίες, Βυζαντινός συμβολισμός, Αγία Σοφία, Βυζαντινή αρχιτεκτονική, παλαιοχριστιανική τέχνη

Κεφάλαιο 08: Η χριστιανική τέχνη το Μεσαίωνα

Το κεφάλαιο αναφέρεται στις δύο βασικές μορφές τέχνης του Μεσαίωνα, τη ρομανική (11ος -12ος αιώνας) και τη γοτθική (από το τέλος του 11ου μέχρι το 14ο αιώνα).

Η ρομανική είναι η τέχνη που εμφανίζεται στη Δυτική Ευρώπη αμέσως μετά την παρακμή του αρχαίου κόσμου. Χρονικά συμπίπτει με τη διαμόρφωση των λατινογενών γλωσσών στην Ευρώπη, γεγονός στο οποίο οφείλεται και η ονομασία της. Η ζωγραφική της ρομανικής περιόδου παρουσιάζει εμφανείς επιδράσεις από τη βυζαντινή τέχνη και την τέχνη των βόρειων λαών. Τα κυριότερα επιτεύγματά της εστιάζονται στην αρχιτεκτονική και στο γλυπτικό διάκοσμο των εκκλησιών. Η ρομανική αρχιτεκτονική των μεγάλων εκκλησιών χαρακτηρίζεται από τη διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου (κεντρικό και εγκάρσιο κλίτος) και τη φρουριακή τους όψη. Η γοτθική τέχνη αναπτύσσεται ταυτόχρονα με την ανερχόμενη εύπορη τάξη

των αρχόντων και των μοναρχών (Βόρεια Γαλλία) και την ενισχυμένη θρησκευτική ηγεσία. Η γοτθική αρχιτεκτονική παρουσιάζει ένα νεωτερισμό σε σχέση με τη ρομανική: στοχεύει στην ελαφρότητα και την εξαϋλωση της μάζας μέσω του οξυκόρυφου τόξου, με αποτέλεσμα τη δημιουργία μεγάλων ανοιγμάτων στη θέση των συμπαγών περιμετρικών τοίχων της ρομανικής εκκλησίας. Η γλυπτική συνδέεται άρρηκτα με την αρχιτεκτονική οργάνωση και τις κατασκευαστικές λεπτομέρειες των κτιρίων και κυρίως των εκκλησιών, στις οποίες ο γλυπτικός διάκοσμος είναι φορέας συμβολισμών και νοημάτων της χριστιανικής διδασκαλίας. Στη ζωγραφική της ύστερης γοτθικής περιόδου, παρ' όλη τη διατήρηση των αρχών της βυζαντινής τέχνης («μανιέρα γκρέκα»), άρχισαν να δημιουργούνται εικόνες με αναφορές στον πραγματικό και υλικό κόσμο, με τις πρώτες προσπάθειες απεικόνισης του βάθους.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να αναγνωρίζει τις ομοιότητες και τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στους δύο βασικούς ρυθμούς του Μεσαίωνα.
- Να αναγνωρίζει τη συνέχεια της βυζαντινής και της ρομανικής αρχιτεκτονικής μέσα από τη χρήση της κάτοψης της βασιλικής και του ρωμαϊκού τόξου.
- Να συσχετίζει τη λειτουργία της τέχνης με την άρχουσα τάξη κάθε εποχής.
- Να αντιλαμβάνεται τη σπουδαιότητα του έργου του Τζιότο.
- Να συγκρίνει τον τρόπο που αποδίδεται ο χώρος σε μια βυζαντινή και σε μια γοτθική εικόνα.

Λέξεις κλειδιά: τέχνες του Μεσαίωνα, ρομανική τέχνη, γοτθική τέχνη, Δυτική Ευρώπη, λατινογενείς γλώσσες, ζωγραφική ρομανικής περιόδου, αρχιτεκτονική μεσαίωνα, γλυπτικός διάκοσμος εκκλησιών, μονάρχες Μεσαίωνα, θρησκευτική ηγεσία Μεσαίωνα, μανιέρα γκρέκα, Ντούτσο, Τζιότο, Αναγέννηση, Ιταλική Αναγέννηση, γοτθικός ναός, γοτθική αρχιτεκτονική, Βιτρό

Κεφάλαιο 09: Οι εξωευρωπαϊκοί πολιτισμοί

Η Κίνα είναι ένας από τους αρχαιότερους πολιτισμούς. Η ίδρυση των πρώτων πόλεων της τοποθετείται γύρω στο 1800 π.Χ. Την τέχνη της επηρέασαν τα θρησκευτικά δόγματα που κυριάρχησαν κατά καιρούς όπως αρχικά ο ταοϊσμός, ο κομφουκιανισμός και ο βουδισμός. Κύρια αρχή της κινεζικής τέχνης είναι «ο στοχασμός». Η φύση δεν αντιγράφεται, αλλά αποτελεί αντικείμενο μελέτης μέσα από τα έργα μεγάλων δασκάλων. Στην αρχιτεκτονική το κύριο χαρακτηριστικό των κτιρίων είναι η απλή παραλληλόγραμμη κάτοψη, οι διάτρητοι τοίχοι με ξύλινα παραπέτα, οι κίονες, καθώς και μια σειρά αυλών και κήπων που επικοινωνούν μεταξύ τους με τη βοήθεια στοών.

Ο ινδικός πολιτισμός ήκμασε γύρω στο 2000 π.Χ. Ο πρώτος πολιτισμός είναι ο βεδικός, ο οποίος εξελίχθηκε σε βραχμανισμό και στις πολύμορφες θρησκευτικές δοξασίες που συνθέτουν τον ινδουισμό. Τον 5ο π.Χ. αιώνα εμφανίζεται και ο βουδισμός. Οι θρησκευτικές επιδράσεις διαμορφώνουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της ινδικής τέχνης. Η τέχνη υπακούει σε ένα αυστηρά θρησκευτικό σύστημα και μεταφέρεται με χειρονομίες, οι οποίες λέγονται «μάντρα» και υπακούουν σε έναν δομημένο κώδικα. Συμβολισμοί υπάρχουν και στους ναούς, ενώ σημαντική θέση στην ινδική τέχνη κατέχει η γλυπτική.

Στη ζωγραφική δημιουργούνται εικόνες που δεν είναι μόνο λατρευτικά αντικείμενα, αλλά δίνουν αφορμή για στοχασμό. Η ιαπωνική τέχνη, μεταγενέστερη από τις δύο προηγούμενες, βουδιστική εξαρχής, κληρονόμησε όλα σχεδόν τα χαρακτηριστικά της κινεζικής τέχνης. Στην αρχιτεκτονική η διακόσμηση είναι περισσότερο περίτεχνη και παρουσιάζει ένα τοπικό χρώμα. Στη ζωγραφική δεν έχουν σωθεί αρκετά δείγματα, γιατί οι εικόνες αποδίδονταν επάνω σε μετάξι το οποίο

καταστράφηκε. Από τον 9ο αιώνα όμως διαμορφώνονται μια κοσμική αφηγηματική ζωγραφική επάνω σε κυλίνδρους από πάπυρο, καθώς και χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν εικόνες από την καθημερινή ζωή.

Στην τέχνη του Ισλάμ δεν είναι συνήθης η αναπαραστατική εικόνα, αλλά τα «αραβουργήματα». Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η αρχιτεκτονική του Ισλάμ με τα αυστηρά εξωτερικά κτίρια, αλλά και με το εσωτερικό να αποτελείται από ηλιόλουστα δωμάτια χτισμένα γύρω από εσωτερικές αυλές, με κομψή διακόσμηση και πολυτέλεια. Επίσης, ενδιαφέροντα είναι τα τεμένη με θόλους, μεγάλους εσωτερικούς χώρους και ψηλούς μιναρέδες. Μεγάλη ανάπτυξη έχει στο Ισλάμ και η τέχνη του ψηφιδωτού.

Στην Κεντρική Αμερική αναπτύχθηκαν οι σημαντικοί πολιτισμοί των Αζτέκων και των Μάγια και στο Περού ο πολιτισμός των Ίνκας. Στην κοιλάδα του Μεξικού υπάρχουν τα ερείπια της άλλοτε τεράστιας μητρόπολης Τενοχτιτλάν, που είχε μεγαλόπρεπα παλάτια, αγορές και λιθόστρωτους δρόμους.

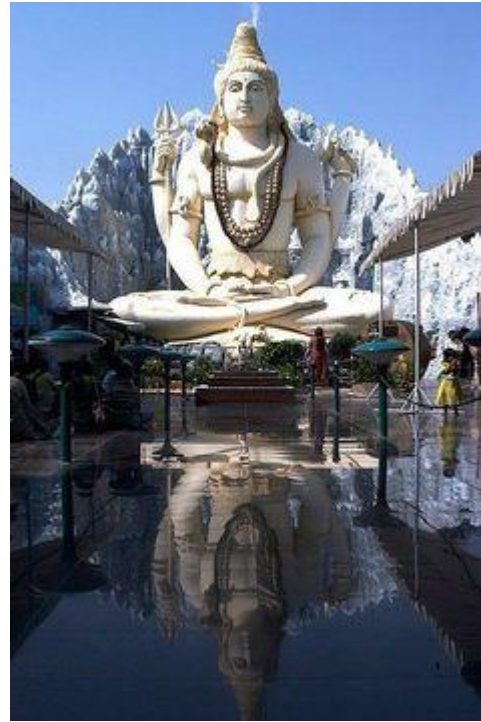
Στην Αφρική αναπτύχθηκαν πολλοί και διαφορετικοί πολιτισμοί, λόγω της ιδιαιτερότητας του φυσικού περιβάλλοντος. Ως επί το πλείστον η αφρικανική τέχνη αφορά τη γλυπτική, που αξιοποιεί τα κατά τόπους υλικά.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να αναγνωρίζει τις διάφορες μορφές τέχνης των εξωευρωπαϊκών πολιτισμών και να τις εκτιμά αισθητικά.
- Να προβληματίζεται σχετικά με τις αιτίες και τον τρόπο που οι μορφές τέχνης ορισμένων πολιτισμών όπως των Κινέζων, των Ινδών, των Ιαπώνων κτλ. παρουσιάζουν τύπους που μένουν σταθεροί για αρκετούς αιώνες.
- Να αναγνωρίζει ότι μορφές τέχνης εξωευρωπαϊκών λαών (λ.χ. της Αφρικής) παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον και αντανakλούν σημαντικούς προβληματισμούς των πολιτισμών τους και δεν είναι απλώς λαϊκή τέχνη (folk art), όπως νόμιζαν οι Ευρωπαίοι μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα.

Λέξεις κλειδιά: πολιτισμοί Ασίας, πολιτισμοί Αφρικής, πολιτισμοί Κεντρικής Αμερικής, πολιτισμός Κίνας, ταοϊσμός, κομφουκιανισμός, βουδισμός, Κινεζική τέχνη, Ινδικός στοχασμός, Ινδικός πολιτισμός, βραχμανισμός, ινδουισμός, Ιαπωνική τέχνη, τέχνη Ισλάμ, αραβουργήματα, Αζτέκοι, Μάγια, Περού, Ίνκας, πολιτισμοί Μεξικού, Τενοχτιτλάν, αφρικανική τέχνη, εξωευρωπαϊκοί πολιτισμοί

Κεφάλαιο 10: Η τέχνη την εποχή της Αναγέννησης

Το κεφάλαιο αυτό πραγματεύεται πολύ συνοπτικά το τεράστιο θέμα της Αναγέννησης, της εποχής δηλαδή του 15ου-16ου αιώνα, κατά την οποία συντελούνται μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, εμφανίζονται καινούριες αντιλήψεις για τη θέση του ατόμου στην κοινωνία, γίνεται επανασύνδεση με την αρχαιότητα και διαμορφώνεται η εικόνα του homo universalis, που είναι ταυτόχρονα λόγιος, επιστήμονας και καλλιτέχνης.

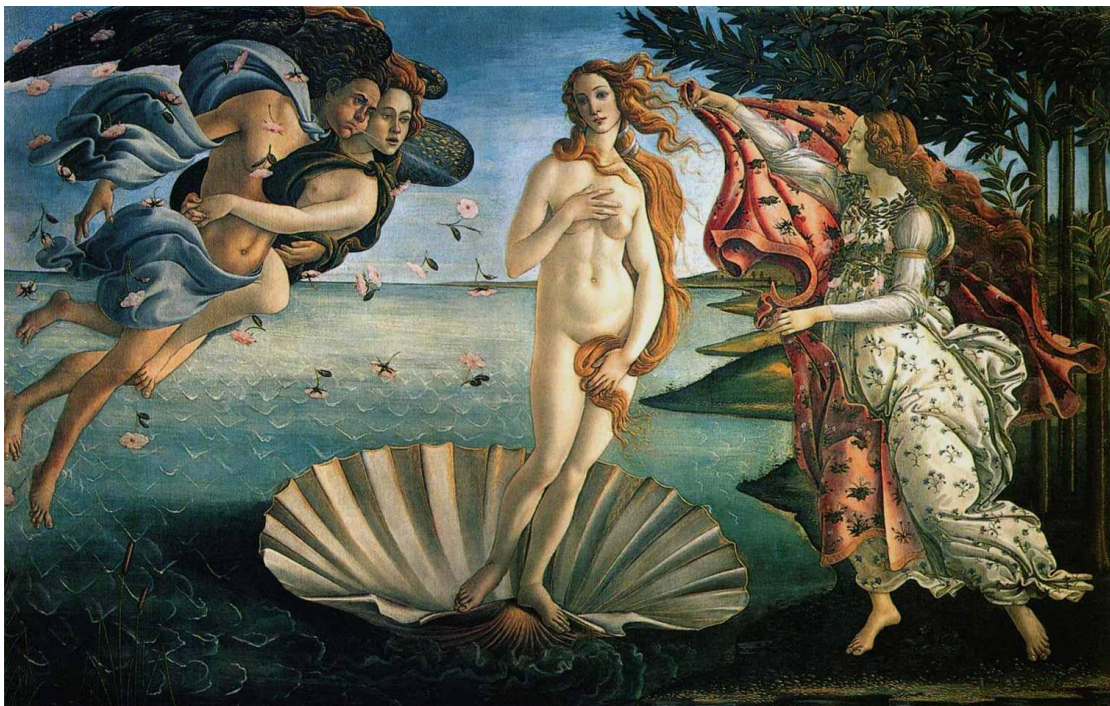
Η Αναγέννηση ξεκίνησε από τη Φλωρεντία και εξαπλώθηκε μέσα από τις τέχνες και τα γράμματα σε όλο το Δυτικό κόσμο. Η τέχνη αποδεσμεύεται από τη θρησκεία και εξατομικεύεται. Σημείο αναφοράς γίνεται ο άνθρωπος και ο χώρος γύρω απ' αυτόν (ανθρωποκεντρισμός). Αναβιώνει η κλασική Αρχαιότητα και επαναπροσδιορίζεται το «ωραίο», το «αρμονικό» και το «χαρίεν». Οι καλλιτέχνες μελετούν τα χαρακτηριστικά της φύσης και αποδεσμεύονται από τις εικαστικές συμβάσεις του θεοκεντρικού Μεσαίωνα.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να αντιλαμβάνεται ότι το βασικό γνώρισμα της Αναγέννησης, που είναι η διεύρυνση των γνώσεων του ανθρώπου, είναι το στοιχείο που επέφερε μεγάλες κοινωνικές αλλαγές και νέες πολιτικές αντιλήψεις οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την ενοποίηση των μέχρι τότε μικρών κρατιδίων του Μεσαίωνα.
- Να αντιλαμβάνεται ότι η αλλαγή στη σχέση του ανθρώπου με την Εκκλησία οδήγησε στον εμπλουτισμό της γνώσης με τη συνεχή μελέτη της φύσης, την παρατήρηση και το πείραμα.

- Να κατανοεί ότι στην Αναγέννηση το κύριο ενδιαφέρον της τέχνης και της επιστήμης είναι ο άνθρωπος και ο χώρος που τον περιβάλλει.
- Να κατανοεί τη σχέση του ουμανισμού με την ανάπτυξη των τεχνών.
- Να αναγνωρίζει τη σημασία της προοπτικής και την επίδρασή της σε όλες τις εικαστικές τέχνες.
- Να αναγνωρίζει τη σημασία της ελληνικής μυθολογίας στη θεματολογία των έργων της Αναγέννησης.

Λέξεις κλειδιά: Αναγέννηση, επανασύνδεση με αρχαιότητα, homo universalis, Φλωρεντία, εξατομικευμένη τέχνη, ανθρωποκεντρισμός, προοπτική, κοσμολογικός συμβολισμός, ένταξη κτιρίου στη φύση, Ραφαήλ, Μανιερισμός, αρμονία, ανατομία, Μιχαήλ Άγγελος, Παρμιτζανίνο, Θεοτοκόπουλος, ενοποίηση μεσαιωνικών κρατιδίων, παρατήρηση, πείραμα, ουμανισμός

Κεφάλαιο 11: Η τέχνη του Μπαρόκ

Η τέχνη του Μπαρόκ εμφανίζεται την περίοδο ανάμεσα στην Αναγέννηση και το Διαφωτισμό (1600-1750).

Το 17ο αιώνα η τέχνη του Μπαρόκ χρησιμοποιείται ως μέσο προώθησης της Καθολικής Εκκλησίας. Αναπτύσσεται στη Ρώμη ως έκφραση της θρησκευτικής Αντιμεταρρύθμισης και από εκεί εξαπλώνεται σε όλη την Ευρώπη μέχρι τη Λατινική Αμερική. Η φιλοσοφία και η επιστήμη κάνουν νέες προόδους με κυριότερους πρωταγωνιστές το Γαλιλαίο, το Χομπς, το Σπινόζα, το Λάιμπνιτς και άλλους. Οι πόλεις της Ευρώπης αυξάνονται σε πληθυσμό και δημιουργούνται μεγάλα πνευματικά και οικονομικά κέντρα σε όλη την Ευρώπη.

Η τέχνη του Μπαρόκ αποδέχεται το άκομψο, το παράξενο, το μη - κανονικό, το αντι-κλασικό. Τα βασικότερα χαρακτηριστικά του είναι η κυματιστή ανάπτυξη, η κινητικότητα και η ροή των μορφών, η διαγώνια διάταξη των συνθέσεων, η θεατρικότητα, η πληθώρα των διακοσμητικών στοιχείων. Τα χρώματα είναι έντονα και δίνεται έμφαση στην αντίθεση φωτός και σκιάς. Η ζωγραφική και η γλυπτική συνυπάρχουν με την αρχιτεκτονική, ενώ ο εσωτερικός διάκοσμος των κτιρίων συμπληρώνεται από περίτεχνα γύψινα στοιχεία, νωπογραφίες, πλούσια υφάσματα, έπιπλα και αντικείμενα από χρυσό. Η οργάνωση του αρχιτεκτονικού χώρου δίνει προτεραιότητα στο ρόλο της πλατείας που τοποθετείται σε κεντρικό σημείο και συνδέει χώρους και δρόμους της πόλης.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να περιγράφει επιγραμματικά τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν την τέχνη του Μπαρόκ.

- Να αντιλαμβάνεται τη σχέση της πολιτείας, με την Εκκλησία και τον αντίκτυπο που έχει αυτή η σχέση στην εκδήλωση της τέχνης του Μπαρόκ.
- Να αναγνωρίζει το νεωτεριστικό στοιχείο του Μπαρόκ δηλαδή την έμφαση που δίνεται στην έξαρση των συναισθημάτων του θεατή.
- Να αντιλαμβάνεται την κυριαρχία της διαγωνίου ως κύριου άξονα της σύνθεσης, την κινητικότητα και τη ροή των μορφών, την πολυπλοκότητα του χώρου, που όμως συνδέει αντιθετικά στοιχεία όπως το φωτεινό και το σκοτεινό ή το κοίλο και το κυρτό κ.ο.κ.
- Να κατανοεί πώς λειτουργεί και πώς οργανώνεται η πλατεία και τα γύρω από αυτήν κτίρια αλλά και πώς εντάσσονται τα μνημεία ή οι κρήνες (σιντριβάνια) στην πόλη με έντονη σκηνογραφική διάθεση.
- Να αναγνωρίζει πώς ο ρεαλισμός και ο ιδεαλισμός, που είναι δύο έννοιες αντίθετες, μπορούν να συνυπάρχουν στη ζωγραφική του Μπαρόκ.
- Να αξιολογεί τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το Ροκοκό και να τα συνδέει με την απεικόνιση μιας εύπορης κοινωνικής τάξης της οποίας η καθημερινότητα χαρακτηριζόταν από την ανεμελιά, τη διασκέδαση, την ευχαρίστηση των αισθήσεων και την επίδειξη της απόλαυσης της ζωής.

Λέξεις κλειδιά: Μπαρόκ, Διαφωτισμός, Καθολική Εκκλησία, Ρώμη, θρησκευτική Αντιμεταρρύθμιση, Γαλιλαίος, Χομπς, Σπινόζα, Λάιμπνιτς, νωπογραφίες, Ρούμπενς, Μπερνίνι, Ροκοκό, παιγνιώδη διάθεση, λεπτότητα, ελαφρύτητα, τέχνη συναισθηματική, πομπώδες, κρήνες, ρεαλισμός, ιδεαλισμός.

Κεφάλαιο 12: Νεοκλασικισμός

Ο Νεοκλασικισμός είναι εκείνη η αισθητική θέση που υποστηρίζει ότι το έργο τέχνης εκφράζει την ιδέα του αιώνιου και ιδανικά ωραίου, όπως συμβαίνει με την τέχνη της κλασικής αρχαιότητας. Είναι θέση που προέκυψε από τις αρχές του Διαφωτισμού, ο οποίος ήθελε να οδηγηθεί ο άνθρωπος στην αθωότητα του πρωτόγονου, για να δημιουργήσει εκ νέου έναν κόσμο βασισμένο στη λογική και την ισότητα. Η αρχιτεκτονική, μετά την αμφισβήτηση των αξιών της κλασικής αρχαιότητας που έθεσε το Μπαρόκ, επιστρέφει στη σταθερότητα, τη στιβαρότητα και τη μεγαλοπρέπεια του κλασικού ύφους. Τα κτίρια διακρίνονται για τα στοιχεία της κλασικής ελληνορωμαϊκής αρχιτεκτονικής που φέρουν, ενώ ο διάκοσμος γίνεται γραμμικός με αναφορές στο διάκοσμο των κτιρίων της Πομπηίας. Η ζωγραφική χαρακτηρίζεται από την εξιδανίκευση των μορφών, τη σαφήνεια, την έμφαση στα περιγράμματα, την υπεροχή της γραμμής σε σχέση με το χρώμα, που κάνει τις μορφές να ξεπροβάλλουν σαν ανάγλυφα από την επιφάνεια του πίνακα. Τα θέματα είναι εμπνευσμένα από την ελληνορωμαϊκή μυθολογία και ιστορία, ενώ υμνούνται ο ηρωισμός και η αφοσίωση στα υψηλά ιδανικά. Η γλυπτική του Νεοκλασικισμού χαρακτηρίζεται από τη συγκρατημένη κίνηση, τη γεωμετρική οργάνωση και την πυραμιδοειδή ιεράρχηση του όγκου. Είναι ιδεαλιστική και προσπαθεί να αποδώσει το «αιώνιο», χωρίς να περιγράφει με λεπτομέρειες τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πραγματικότητας.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να συνδέει τον ιδεαλισμό του Νεοκλασικισμού με την εδραίωση νέων πολιτικών τάσεων στην Ευρώπη και την Αμερική.
- Να αντιλαμβάνεται τη φιλοσοφία της εποχής η οποία πρέσβευε ότι μέσα από τη μίμηση της αρχαιότητας θα μπορούσε η ανθρωπότητα να οδηγηθεί σε μια ηθική και πολιτική αναγέννηση, τηρώντας το μέτρο και τον κανόνα.
- Να κατανοεί το νόημα της εξιδανίκευσης και πώς αυτή εκφράζεται στην τέχνη.
- Να αντιλαμβάνεται ότι η αλληγορία μπορεί να χρησιμοποιηθεί προκειμένου έννοιες, ιδέες, ιδανικά από το παρελθόν να αξιοποιηθούν στο παρόν.

Λέξεις κλειδιά: Νεοκλασικισμός, η ιδέα του αιώνιου, το ιδανικά ωραίο, Διαφωτισμός, Γιόχαν Βίνκελμαν, αρχαιοελληνικό ιδεώδες, ευγενική απλότητα, ήρεμη μεγαλοπρέπεια, Ηράκλεια, Πομπηία, Νταβίντ, Όρκος των Ορατίων, νεοελληνική τέχνη, Επτανησιακή Σχολή, ελληνικός νεοκλασικισμός, ιταλική κυριαρχία, μίμηση αρχαιότητας, ηθική αναγέννηση, πολιτική αναγέννηση, αλληγορία

Κεφάλαιο 13: Ρομαντισμός

Η βιομηχανική επανάσταση, τα τεχνολογικά επιτεύγματα, η εξέλιξη των οικονομικών συστημάτων, η ελεύθερη αγορά, η αστικοποίηση, η ευαισθητοποίηση των κατώτερων οικονομικά τάξεων, οι πολιτικές ανακατατάξεις στην Ευρώπη είναι μερικά από τα γεγονότα που προηγήθηκαν της γέννησης του ρομαντικού κινήματος.

Ο Ρομαντισμός ως καλλιτεχνικό κίνημα χαρακτηρίζεται από τη συναισθηματική έξαρση, το μεγαλειώδες, την κατάκτηση των υψηλών ιδανικών και το «ενθουσιαστικό πάθος». Η ελευθερία της έκφρασης, η ιδέα του ατομικισμού όσον αφορά την εκδήλωση του συναισθήματος, καθώς και η δημιουργική φαντασία καθιστούν την τέχνη πεδίο αναζήτησης της ατομικής έκφρασης του καλλιτέχνη. Το «*pittoresque*» (γραφικό, αναπάντεχο, εξωτικό) και το «*sublime*» (υψηλό, έντονο, φοβερό) αποτελούν τις κύριες αρχές των ρομαντικών καλλιτεχνών.

Στην αρχιτεκτονική του Ρομαντισμού εμφανίζεται έντονη αντίθεση με τον ορθολογισμό των κτιρίων του Νεοκλασικισμού και απελευθερώνεται το προσωπικό γούστο του αρχιτέκτονα, ο οποίος θα αναζητήσει σε άλλους πολιτισμούς εκτός του ελληνορωμαϊκού τα νέα του πρότυπα. Η ζωγραφική στηρίζεται τώρα στην ελευθερία της έκφρασης κάθε καλλιτέχνη. Οι ζωγράφοι θέλουν να οδηγήσουν τους θεατές σε έξαρση συναισθημάτων, και το φανταστικό γίνεται πηγή έμπνευσης.

Αποδυναμώνεται η τάση για έμφαση στη γραμμή, αυξάνονται οι σκιερές επιφάνειες, η κίνηση και το χρώμα. Η γλυπτική καθυστερεί να ακολουθήσει το Ρομαντισμό, γιατί περιορίζεται από το ίδιο το υλικό της. Γίνεται ωστόσο προσπάθεια να αποδοθούν τα φυσικά στοιχεία, οι εσωτερικές εκφράσεις και οι καταστάσεις της ψυχής. Τα γλυπτά παρουσιάζονται ντυμένα, σε αντίθεση με τα γυμνά του Νεοκλασικισμού. Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να διακρίνει τα ρομαντικά από τα νεοκλασικά χαρακτηριστικά στοιχεία.
- Να κατανοεί έννοιες όπως συναίσθημα, φαντασία, πάθος, έμπνευση, ονειρικό στοιχείο κτλ., που είναι συνδεδεμένες με το ρομαντικό κίνημα.
- Να αναγνωρίζει την τομή που εισάγει ο Ρομαντισμός στην τέχνη, και να συγκρατεί τις νέες έννοιες για να τις συσχετίσει με τα επερχόμενα κινήματα.
- Να αντιλαμβάνεται ότι η καλλιτεχνική δημιουργία στην Ελλάδα δεν είναι συγχρονισμένη με την ευρωπαϊκή λόγω διαφορετικών κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών.

Λέξεις κλειδιά : Βιομηχανική επανάσταση, ελεύθερη αγορά, αστικοποίηση, ρομαντικό κίνημα, Ρομαντισμός, συναισθηματική έξαρση, ενθουσιαστικό πάθος, ελευθερία έκφρασης, ατομικισμός, pittoresque, sublime, Γκόγια, Ντάβιντ Φρίντριχ, θρησκευτικά σύμβολα, συγκινησιακές αλληγορίες, τοπιογραφία, ηθογραφία, φαντασία, προσωπική αναζήτηση, ονειρικό στοιχείο

Κεφάλαιο 14: Ρεαλισμός, Ιμπρεσιονισμός

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζεται η τέχνη του 19ου αιώνα και συγκεκριμένα ο Ρεαλισμός και ο Ιμπρεσιονισμός, κινήματα ιδιαίτερα σημαντικά, διότι σε αυτά εντοπίζονται οι απαρχές της σύγχρονης τέχνης. Στην αρχή παρουσιάζονται συνοπτικά οι κοινωνικές συνθήκες της εποχής, η οποία χαρακτηρίζεται από μεγάλες κοινωνικές ανακατατάξεις και αντιπαραθέσεις σε όλα τα επίπεδα, στη θρησκεία, στην πολιτική, στην επιστήμη που οδήγησαν όχι μόνο στην αλλαγή της δομής της κοινωνίας αλλά και στην αλλαγή του τρόπου σκέψης.

Στην τέχνη (ζωγραφική, λογοτεχνία, ποίηση) εμφανίζεται ο Ρεαλισμός ο οποίος ασχολείται με το σύγχρονο άνθρωπο και τα προβλήματά του.

Ο όρος «Ρεαλισμός» εισάγεται στην τέχνη με το ζωγραφικό έργο του Γκουστάβ Κουρμπέ. Σημειώνεται εδώ ότι στο έργο του Κουρμπέ «Το ατελιέ» πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση από το διδάσκοντα ως έργο-τομή για τη σύγχρονη τέχνη, μιάς και σε αυτό παρουσιάζεται ο καλλιτέχνης ως ενεργό μέλος μιας κοινωνίας την οποία κρίνει, επικρίνει, αλλά και αγωνίζεται για τη βελτίωση της καθημερινότητάς της.

Στην επόμενη ενότητα αυτού του κεφαλαίου παρουσιάζεται ο Ιμπρεσιονισμός, η τέχνη του οποίου προκάλεσε την οριστική ρήξη με την οπτική και τη θεματολογία του παρελθόντος. Το βασικό χαρακτηριστικό των έργων του Ιμπρεσιονισμού είναι η απόδοση της φευγαλέας εντύπωσης, της προσπάθειας να αιχμαλωτίσει ο καλλιτέχνης το στιγμιαίο, το εφήμερο.

Ο Μετα-Ιμπρεσιονισμός αναζήτησε άλλες προσεγγίσεις στην καταγραφή της οπτικής εντύπωσης. Οι ζωγράφοι που περιλαμβάνονται στο κίνημα αυτό οδήγησαν, ο καθένας με τη δική του «γραφή», την τέχνη στις πρωτοπορίες του 20ού αιώνα.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

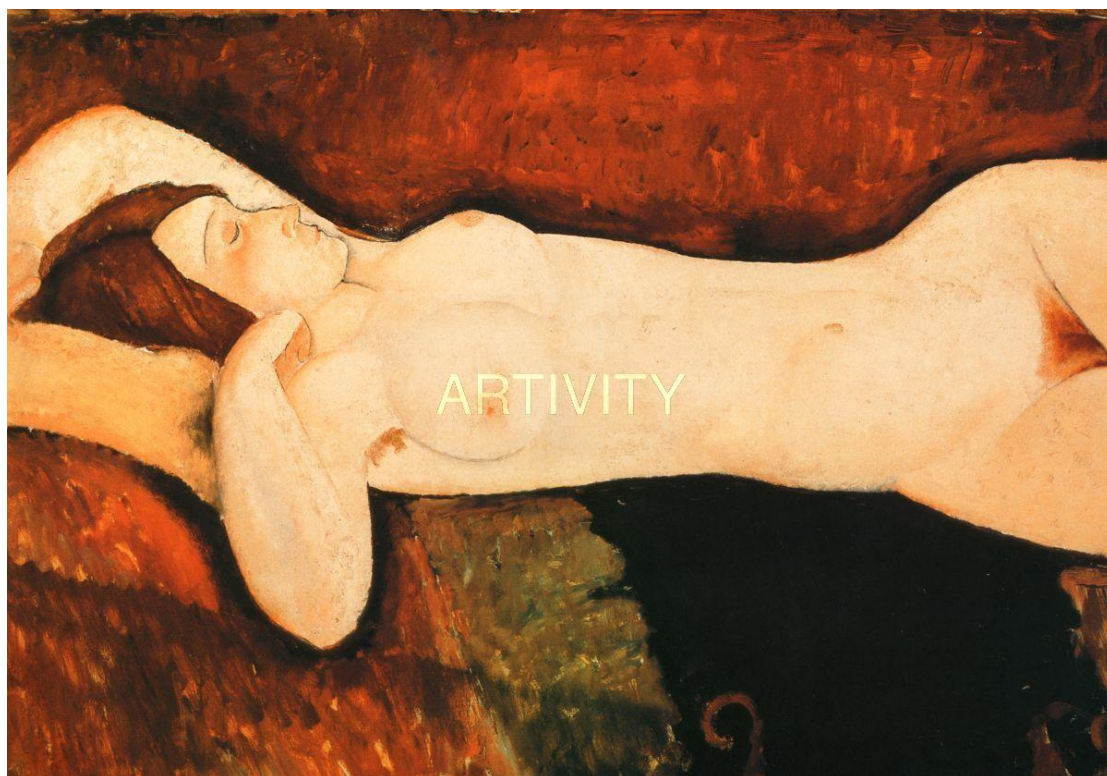
- Να παρατηρεί, να ερμηνεύει και να κρίνει ένα έργο τέχνης ή ένα κίνημα τέχνης.

- Να αντιλαμβάνεται πώς χρησιμοποιεί ο καλλιτέχνης τα μορφολογικά στοιχεία, για να αποδώσει την προσωπική του στάση απέναντι στην πραγματικότητα.
- Να διαπιστώνει ότι οι καθημερινές εικόνες που προσλαμβάνει ο ίδιος από το περιβάλλον του αλλάζουν ανάλογα με τις ατμοσφαιρικές αλλαγές ή τις αλλαγές του φωτός, με αποτέλεσμα να κάνουν το περιβάλλον να φαντάζει διαφορετικό κάθε φορά.
- Να κατανοεί τις έννοιες του εφήμερου και του στιγμιαίου ως ζητούμενες όχι μόνο στον Ιμπρεσιονισμό αλλά και στην εποχή μας, καθώς οι ίδιες έννοιες σχετίζονται με την εικόνα που καταγράφει η κινηματογραφική κάμερα.
- Να διακρίνει έννοιες όπως μόνιμο-στιγμιαίο, αναπαραστατικό-μη αναπαραστατικό, προοπτικός-επίπεδος χώρος κτλ., και να περιγράφει με αυτές ένα έργο τέχνης.

Λέξεις κλειδιά: Ρεαλισμός, Ιμπρεσιονισμός, απαρχές σύγχρονης τέχνης, Γκουστάβ Κουρμπέ, «Το ατελιέ», ακαδημαϊκή τέχνη, Εντουάρ Μανέ, Πρόγευμα στη χλόη, Μετα-Ιμπρεσιονισμός, Πολ Σεζάν, Κυβισμός, Κλοντ Μονέ, Ροντέν, «η τέχνη ως αναπαράσταση της πραγματικότητας», «οι προθέσεις του καλλιτέχνη», «το έργο ως φορέας κοινωνικών προτύπων»

Κεφάλαιο 15: Το Πέρασμα από το 19ο στον 20ό αιώνα

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται η εισαγωγή νέων υλικών και νέων τεχνολογιών στην κατασκευή των κτιρίων, η ανησυχία που δημιουργείται στους καλλιτέχνες εξ' αιτίας της βιομηχανικής παραγωγής και η εμφάνιση ενός νέου καλλιτεχνικού ρεύματος με το όνομα Αρ Νουβό.

Τα μεταλλικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή των κτιρίων παράγονται μαζί και με χαμηλό κόστος, μεταφέρονται ως προκατασκευασμένα κομμάτια και έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν ως φέροντα στοιχεία στην κατασκευή, ώστε να στεγαστούν μεγάλοι χώροι.

Το τσιμέντο ως υλικό με νέες δυνατότητες ανοίγει το δρόμο στις σημαντικές εφαρμογές του. Ο σίδηρος και το ατσάλι επιτρέπουν την κατασκευή όλο και πιο ψηλών κτιρίων, ενώ το γυαλί χρησιμοποιείται στα μεγάλα ανοίγματα και τα μεταλλικά στέγαστρα. Η δύναμη και η ελαστικότητα και οι νέες ιδιότητες όλων αυτών των υλικών άλλαξαν την αρχιτεκτονική εικόνα των νέων κατασκευών.

Το κίνημα «Τέχνες και Χειροτεχνίες» δημιουργήθηκε στην Αγγλία με εισηγητή το Γ. Μόρις και υποστήριξε την αυτόνομη αξία των «εφαρμοσμένων» τεχνών σε σχέση με τις «καλές τέχνες», το χειροποίητο προϊόν ενάντια στο βιομηχανικό προϊόν.

Η Αρ Νουβό είναι ένα διακοσμητικό και αρχιτεκτονικό στίλ που γνώρισε μεγάλη άνθηση την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα. Οι καλλιτέχνες αντιδρούν στην παραγωγή προϊόντων μαζικής παραγωγής, χωρίς όμως να αποποιούνται τις δυνατότητες των νέων υλικών. Εμπνευσμένοι από τη γιαπωνέζικη τέχνη, αναζητούν καινούριους τρόπους έκφρασης. Το κίνημα βρίσκει πρόσφορο έδαφος εξαιτίας των πολιτιστικών αναζητήσεων της

εποχής και της οικονομικής άνθησης της αστικής τάξης, στο γούστο της οποίας ανταποκρίνονται τα λεπτοδουλεμένα και επιμελημένα έργα του.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να διαπιστώνει τη διαφορά ποιότητας ανάμεσα σε ένα βιομηχανικό και ένα χειροποίητο αντικείμενο και να τα συγκρίνει.
- Να στέκεται κριτικά απέναντι στο περιβάλλον του, καθώς και στα αντικείμενα που αποτελούν το χώρο που βιώνει.
- Να αντιλαμβάνεται ότι η τέχνη μπορεί να έχει εφαρμογή σε όλους τους χώρους από την αρχιτεκτονική και τη διακόσμηση μέχρι τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης.
- Να ευαισθητοποιείται σχετικά με τις μορφικές ποιότητες των αντικειμένων που τον περιβάλλουν (γραμμή, σχήμα, χρώμα των αντικειμένων), πράγμα που συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός προσωπικού γούστου και μιας κριτικής στάσης απέναντι στο βιωμένο χώρο του.
- Να κατανοεί και να κρίνει τις σχέσεις ανάμεσα στο φυσικό περιβάλλον και στον τρόπο ζωής των ανθρώπων που το κατοικούν.

Λέξεις κλειδιά: Βιομηχανική παραγωγή, Αρ Νουβό, Γ. Μόρις, εφαρμοσμένες τέχνες, καλές τέχνες, χειροποίητο προϊόν, βιομηχανικό προϊόν, η κλειστή αγορά, Βιτόριο Εμανουέλε, Μιλάνο, Αντόνιο Γκαουντί, Γκουστάβ Κλιμτ

Κεφάλαιο 16: Οι δεκαετίες 1900-1930 (α'μέρος)

Το κεφάλαιο ξεκινά με το ιστορικό πλαίσιο της εποχής, προκειμένου να γίνουν κατανοητά ο ρόλος και οι αντιλήψεις του καλλιτέχνη μέσα σε μια εποχή ραγδαίων κοινωνικών αλλαγών που επηρεάζουν ανάλογα και την τέχνη.

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος το 1914 και η Οκτωβριανή Επανάσταση στη Ρωσία το 1917 προκάλεσαν την κατάρρευση των αξιών του 19ου αιώνα. Είναι η εποχή του τρένου, του αυτοκινήτου και του αεροπλάνου. Είναι η εποχή του Αϊνστάιν και της θεωρίας της σχετικότητας, του Φρόιντ και της ψυχανάλυσης, των νέων μορφών οργάνωσης της κοινωνίας, του Νίτσε και της ερμηνείας της κρίσης του δυτικού κόσμου. Τον ενθουσιασμό για τη βιομηχανική επανάσταση διαδέχτηκε η συνειδητοποίηση των αλλαγών που αυτή επέφερε στην ποιότητα ζωής του ανθρώπου, εξαιτίας της εντατικοποίησης της παραγωγής.

Οι καλλιτέχνες, προσπαθώντας να επικοινωνήσουν μέσα από την τέχνη, πειραματίστηκαν σε πολλά επίπεδα. Οι φωβιστές ζωγράφοι αντιτάχτηκαν στην απόδοση του στιγμιαίου που υποστήριξε ο Ιμπρεσιονισμός και ενδιαφέρθηκαν για καθαρό χρώμα, δίνοντάς του μια εκρηκτική διάσταση.

Παράλληλα με το Φωβισμό που εκδηλώνεται στο Παρίσι το 1905, στη Δρέσδη δημιουργείται το κίνημα «Η Γέφυρα» με πρόθεση να αποτελέσει τη γέφυρα που θα ενώσει όλα τα επαναστατικά και ανήσυχα πνεύματα της τέχνης. Οι εκπρόσωποι του κινήματος αυτού επιδίωξαν να εκφράσουν το εσωτερικό βίωμα άμεσα και αυθόρμητα.

Την ίδια εποχή στο Παρίσι (1906) ο Πικάσο ζωγραφίζει τις «Δεσποινίδες της Αβινιόν», ένα έργο που ανοίγει το δρόμο για ένα νέο κίνημα, τον Κυβισμό. Οι μορφές στον Κυβισμό παρουσιάζονται από τις πιο χαρακτηριστικές οπτικές τους γωνίες και γίνονται ορατές από πολλές πλευρές συγχρόνως. Αναπτύσσονται έτσι μια ορθολογιστική γεωμετρική δομή και μια χρωματική λιτότητα, με στόχο -θεωρητικά τουλάχιστον- να παρουσιαστεί το «είναι» του αντικειμένου και όχι το «φαίνεσθαι».

Συγχρόνως με τον Κυβισμό, εμφανίζεται στην Ιταλία (1908) ένα νέο κίνημα, ο Φουτουρισμός, που αποδίδει την κίνηση ως μια ταυτόχρονη συνέχεια στιγμών οι οποίες παρουσιάζονται στις διάφορες φάσεις τους. Στο Φουτουρισμό αποθεώνονται η μηχανή, η ταχύτητα και η βία, ενώ τα αντικείμενα δεν υπάρχουν μεμονωμένα, αλλά αλληλοτέμνονται και τέμνουν ταυτόχρονα το χώρο.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να ξεχωρίζει μέσα από την πολυπλοκότητα και την ποικιλία των μορφών της σύγχρονης τέχνης τα γενικά χαρακτηριστικά των κινημάτων του 20ού αιώνα.
- Να κατανοεί το νέο τρόπο που απαιτεί η ανάλυση ενός έργου τέχνης, να το συγκρίνει με έργα άλλων εποχών και να το αξιολογεί ως καλλιτεχνικό δημιούργημα και όχι ως μια εικόνα που άπτεται ή όχι της πραγματικότητας.
- Να προβληματίζεται γύρω από το ρόλο της τέχνης και του καλλιτέχνη στη σύγχρονη εποχή και να αντιλαμβάνεται ότι πίσω από κάθε καλλιτεχνική δημιουργία κρύβονται οικείες σε όλους μας ανησυχίες, αμφιβολίες αλλά και ισχυρές θέσεις και απόψεις που αφορούν τον κόσμο που μας περιβάλλει.
- Να χρησιμοποιεί την εικαστική ορολογία η οποία τον βοηθά να εκφράζει προσωπικές απόψεις και προτιμήσεις, αλλά ταυτοχρόνως τον βοηθά να καλλιεργεί τις αντιληπτικές του ικανότητες, το αισθητικό του κριτήριο και το προσωπικό του γούστο.

Λέξεις κλειδιά: Α Παγκόσμιος Πόλεμος Οκτωβριανή Επανάσταση, Αϊνστάιν, θεωρία της σχετικότητας, Φρόιντ, ψυχανάλυση, Νίτσε, φωβιστές ζωγράφοι, Ιμπρεσιονισμός, Δρέσδη, κίνημα «Η Γέφυρα», Εξπρεσιονισμός, Γκωγκέν, κίνημα του «Γαλάζιου Καβαλάρη», αφαιρετικό κίνημα, Μόναχο, αφηρημένη τέχνη, Παρίσι, Πικάσο, Κυβισμός, Μποτσιόνι, Καντίνσκι, τοπιογραφία, Φουτουρισμός

Κεφάλαιο 17: Οι δεκαετίες 1900-1930 (β' μέρος)

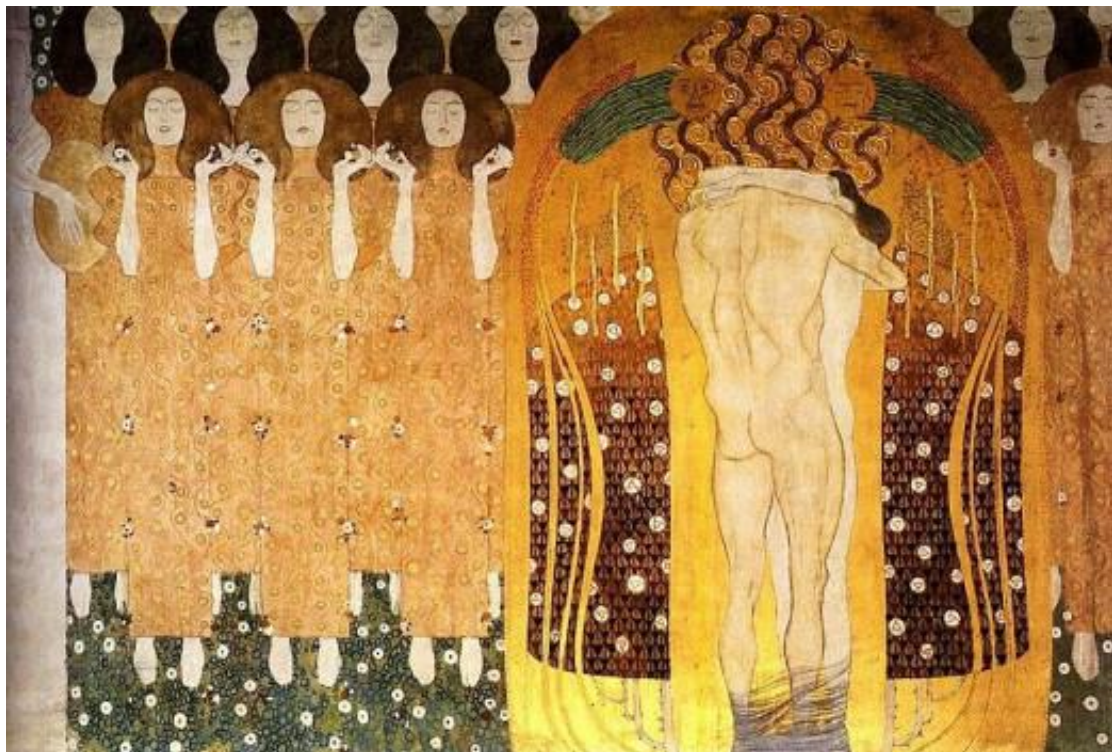
Οι καλλιτέχνες μέσα στο μεταπολεμικό κλίμα του Α' Παγκόσμιου Πολέμου αναζητούν σταθερούς και αντικειμενικούς τρόπους έκφρασης ή ακολουθούν μια πορεία άρνησης της κοινωνικής πραγματικότητας. Η ομάδα Ντε Στιλ συγκροτείται στην Ολλανδία το 1917 και πρεσβεύει ότι το έργο τέχνης πρέπει να περιορίζεται σε ορισμένα γεωμετρικά σχήματα και στα βασικά χρώματα. Στο Σουπρεματισμό, το πρώτο κίνημα καθαρής γεωμετρικής αφαίρεσης, χρησιμοποιούνται βασικές γεωμετρικές φόρμες όπως το τετράγωνο και ο κύκλος ή τραπεζοειδή και ελλειψοειδή σχήματα. Στον Κονστρουκτιβισμό, μετά την επανάσταση του 1917 στη Ρωσία, κύριο αίτημα είναι να φτιάχνουν οι καλλιτέχνες «χρήσιμα» για τον άνθρωπο έργα, για να καλύπτουν κοινωνικές ανάγκες, να είναι ωφέλιμα και λειτουργικά. Η άλλη όψη της τέχνης εκφράζεται μέσα από την, αρνητική στάση απέναντι στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Ένα τέτοιο κίνημα ήταν το Νταντά. Καλλιτεχνικό αλλά και λογοτεχνικό κίνημα, δημιουργεί συνειδητά αντι-τέχνη. Σαρκάζει και ειρωνεύεται την κοινωνική πραγματικότητα, εισάγει το ά-λογο, το τυχαίο, την ειρωνεία, τον αυτοματισμό. Ως συνέχεια του Ντανταϊσμού έρχεται ο Σουρεαλισμός. Οι καλλιτέχνες καταγράφουν τον κόσμο του ονείρου, του ασυνείδητου, με μια φωτογραφικά ρεαλιστική ζωγραφική που επιδιώκει να κάνει ορατό το πέρα και έξω από το πραγματικό. Στην Ιταλία εμφανίζεται η Μεταφυσική Ζωγραφική, στην οποία οι καλλιτέχνες, αγγίζοντας κι αυτοί τα σύνορα του ασυνείδητου, ζωγραφίζουν παράδοξες σκηνές και αλλόκοτα τοπία, με ονειρικό και ποιητικό χαρακτήρα, που δημιουργούν στο θεατή συναισθήματα άγχους και αγωνίας.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να αναγνωρίζει τα στιλ των διάφορων έργων και να κατανοεί τις θεωρητικές αρχές που υποστηρίζουν το καθένα από αυτά.

- Να αντιλαμβάνεται πώς αλλάζουν οι ιδέες των καλλιτεχνών και μαζί οι τρόποι έκφρασης του έργου τους στο πέρασμα από την μία εποχή στην άλλη.
 - Να συνειδητοποιεί ότι οι πηγές έμπνευσης των καλλιτεχνών, εκτός από τα κοινωνικά, τα οικονομικά ή τα πολιτικά δεδομένα, μπορούν να είναι ιδέες, όνειρα ή καθημερινά αντικείμενα.
 - Να αναγνωρίζει τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους η τέχνη μπορεί να επικοινωνεί με το κοινό.
5. Να αναγνωρίζει την αρχιτεκτονική ως τέχνη και αντιλαμβάνεται τις προσπάθειες έκφρασης του αρχιτέκτονα.
- Να αντιλαμβάνεται ότι τα χρηστικά αντικείμενα που τον περιβάλλουν έχουν γίνει κάτω από πολύ σκέψη και μελέτη όσων αφορά την ποιότητα, τη λειτουργικότητα, αλλά και την αισθητική τους.
 - Να αντιλαμβάνεται ότι ο καλλιτέχνης, όταν δημιουργεί ένα έργο τέχνης, έχει πάντοτε μια «θέση» απέναντι στα πράγματα και έχει τη δυνατότητα ο θεατής να στέκεται κριτικά απέναντι στο έργο, συσχετίζοντάς το με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες αυτό δημιουργήθηκε.

Λέξεις κλειδιά: μεταπολεμικό κλίμα, ομάδα Ντε Στιλ, Σουπρεματισμός, γεωμετρική αφαίρεση, Κονστρουκτιβισμός, Ρωσική επανάσταση, κίνημα Νταντά, αντι-τέχνη, ά-λογο, τυχαίο, ειρωνεία, αυτοματισμός, Ντανταϊσμός, Σουρεαλισμός, κόσμος του ονείρου, ασυνείδητο, ρεαλιστική ζωγραφική, μεταφυσική ζωγραφική, Βαϊμάρη, Σχολή Μπαουχάους, βιομηχανικός σχεδιασμός, Φρανκ Λούντ Ράτ, Μις Βαν ντε Ρόε, Λε Κορμπυζιέ, Πολ Κλεέ, Μαρσέλ Ντυσάν, Μικρασιατική Καταστροφή, ελληνική τέχνη μεσοπολέμου

Κεφάλαιο 18: Μεταπολεμική τέχνη στην Αμερική και στην Ευρώπη

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει δύο ενότητες που εξετάζουν την τέχνη μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στην Αμερική και στην Ευρώπη. Στην Αμερική, η ευρωπαϊκή πρωτοπορία, παρ' όλο που ήταν γνωστή στο Αμερικανικό κοινό, δεν είχε μπορέσει ως τότε να αφομοιωθεί και να μετασχηματιστεί, για να δημιουργήσει μια μορφή τέχνης αυτόνομη και ιδιαίτερη. Ωστόσο, πριν και κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, πολλοί καλλιτέχνες μετανάστευσαν από την Ευρώπη στην Αμερική, γεγονός που βοήθησε στη μετάδοση και το μετασχηματισμό της ευρωπαϊκής πρωτοπορίας στην αμερικανική ήπειρο.

Ο Αφηρημένος Εξπρεσιονισμός αφορά την καλλιτεχνική δράση των Αμερικανών ανάμεσα στο 1950 και το 1960. Τον χαρακτηρίζουν δύο τάσεις, η Ζωγραφική της Δράσης, που έδινε έμφαση στην ίδια την πράξη της ζωγραφικής, και η Ζωγραφική του Χρωματικού Πεδίου, που δημιουργεί χώρους από χρώμα και φως που δονούνται.

Στη γλυπτική η τομή πραγματοποιήθηκε με τη χρήση νέων υλικών όπως το σφυρήλατο μέταλλο ή με τη «συναρμογή» διάφορων υλικών. Στην Ευρώπη, μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, υπήρχε διάχυτο το συναίσθημα της απογοήτευσης και της απελπισίας, το οποίο αντανάκλαται και στην τέχνη.

Στη συνέχεια όμως, μέσα από την απαξίωση των παραδοσιακών τρόπων έκφρασης, δημιουργείται μια νέα σχέση του καλλιτέχνη με το έργο του, τη δημιουργική χειρονομία και τα υλικά του. Η καινούργια αυτή τάση ονομάστηκε Άμορφη Τέχνη ή Τασισμός ή Λυρική Αφαίρεση.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να ξεχωρίζει τα χαρακτηριστικά της αφηρημένης τέχνης σε όλες τις εκφάνσεις.

- Να αναγνωρίζει το έργο καλλιτεχνών και να κατανοεί το ρόλο της υποκειμενικότητας του καλλιτέχνη στο χώρο της σύγχρονης τέχνης.
- Να αντιλαμβάνεται προβληματισμούς και θέσεις που προκαλούνται από τα κοινωνικά γεγονότα και εμφανίζονται επεξεργασμένα με πολλούς τρόπους στα έργα τέχνης.
- Να στέκεται κριτικά απέναντι στην πολυπλοκότητα των μορφών της τέχνης έτσι όπως αυτές αποδίδονται.
- Να αναγνωρίζει τους διαφορετικούς τρόπους απόδοσης ενός ζωγραφικού θέματος ανατρέχοντας στα ποικίλα παραδείγματα του βιβλίου από τις διάφορες ιστορικές περιόδους.

Λέξεις κλειδιά: μεταπολεμική Αμερική, μεταπολεμική Ευρώπη, ζωγραφική της δράσης, ζωγραφική του χρωματικού πεδίου, Άμορφη Τέχνη, Τασισμός, Λυρική Αφαίρεση, Τζάκσον Πόλοκ, Αλμπέρτο Τζιακομέτι

Κεφάλαιο 19: Η Δεκαετία του 60, η Δεκαετία του 70, οι Δεκαετίες 80-90

Κατά την πολυτάραχη δεκαετία του 1960, η οποία χαρακτηρίζεται από ένα γενικό κλίμα αμφισβήτησης και αγώνων κατά του κατεστημένου, οι καλλιτέχνες αναζητούν νέους προσδιορισμούς για το ρόλο της τέχνης και του έργου τους. Ζώντας στην καταναλωτική κοινωνία αρνούνται την εμπορευματοποίηση του έργου τέχνης, αμφισβητούν τη μονιμότητά του χρησιμοποιώντας φθαρτά υλικά και προσπαθούν να ταυτίσουν την τέχνη με τη ζωή.

Στην Αγγλία εμφανίζεται η Ποπ Αρτ στα έργα της οποίας αναπαριστώνται τα καταναλωτικά προϊόντα που περιστοιχίζουν τον άνθρωπο, τα δημοφιλή πρόσωπα, τα έντυπα, τα κόμικς. Στη Γαλλία τα αντικείμενα της καταναλωτικής κοινωνίας (αστικός χώρος, προϊόντα τεχνολογίας) «θεωρητικοποιούνται» με τα έργα καλλιτεχνών, οι οποίοι δημιουργούν το κίνημα του Νεορεαλισμού.

Η απόσταση της γλυπτικής από τη ζωγραφική αμβλύνεται. Τόσο στη ζωγραφική όσο και στη γλυπτική χρησιμοποιούνται έτοιμα υλικά μαζικής παραγωγής.

Στη Νέα Υόρκη η Ποπ Αρτ ανθεί, χωρίς όμως την κριτική διάθεση που χαρακτηρίζει την αντίστοιχη της Ευρώπης.

Σιγά σιγά τα όρια ανάμεσα στην τέχνη και τη ζωή καταργούνται: το έργο γίνεται συμβάν μέσα στο οποίο εμπλέκεται ο θεατής και η σχέση του με αυτό γίνεται βιωμένη εμπειρία. Τα συμβάντα αυτά καθιερώνονται με τον όρο «Χάπενινγκς», εμφανίζονται το 1959 στην Αμερική, αλλά εκφράζονται από

μία ομάδα ακραίας πρωτοπορίας στην Ευρώπη, τη γερμανική, «Φλούξους».

Παράλληλα, την ίδια δεκαετία, εμφανίζεται η Οπ Αρτ με καλλιτέχνες οι οποίοι πραγματεύονται το πρόβλημα της οπτικής πρόσληψης δημιουργώντας ζωγραφικές επιφάνειες με την ψευδαίσθηση της κίνησης. Από την ιδέα της ψευδαίσθησης της κίνησης περνάμε στην αναπαράσταση της ίδιας της κίνησης από την Κινητική Τέχνη. Τα έργα κινούνται με τον αέρα, με την απλή κίνηση του χεριού, με ηλεκτρομαγνητική ενέργεια, με το νερό ή το φως.

Στον αντίποδα όλων αυτών των κινημάτων βρίσκεται ο Μινιμαλισμός, ο οποίος έχει ως στόχο να αποκλείσει από την τέχνη την αυτοέκφραση, τον υποκειμενισμό και το συναισθηματισμό, γι' αυτό στρέφεται προς την ακραία απλότητα που θέτει ως αξία την πρόθεση του καλλιτέχνη και όχι το αισθητικό αποτέλεσμα. Με το Μινιμαλισμό καταργούνται εντελώς τα όρια ανάμεσα στη ζωγραφική και τη γλυπτική.

Η απομάκρυνση του Μινιμαλισμού από κάθε περιεχόμενο προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις κατ' αρχάς στην ίδια τη φύση του έργου ως αντικειμένου. Έτσι, εμφανίζεται η Εννοιακή Τέχνη που μεταθέτει την πρόσληψη της τέχνης ως μορφοποιημένου αντικειμένου στη ρηματική διατύπωσή του. Με άλλα λόγια, ο καλλιτέχνης με εργαλείο το λόγο περιγράφει τα περιεχόμενα της τέχνης του.

Στην Εννοιακή Τέχνη περιλαμβάνονται ομάδες καλλιτεχνών με διαφορετικά ονόματα (και αρκετές διαφορές μεταξύ τους) όπως Άρτε Πόβερα, Λαντ Αρτ, Προτσές Αρτ, Περφόρμανς, Μπόντι Αρτ, Τζανκ Αρτ και άλλες.

Με το Φωτογραφικό Ρεαλισμό μερικοί καλλιτέχνες επιστρέφουν στην αναπαράσταση με ένα ρεαλισμό που μιμείται τη φωτογραφία, ακραία ψευδαισθητικό, και χωρίς τη συναισθηματική συμμετοχή του καλλιτέχνη. Στη γλυπτική χρησιμοποιήθηκαν πολυεστερικές ρητίνες για την απόδοση ανθρώπινων ομοιωμάτων.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να κρίνει συνολικά το φαινόμενο της τέχνης του 20ού αιώνα, να συνδέει τα κινήματα με προηγούμενα που διδάχτηκε και να καταλάβει πού βρίσκονται οι αναφορές τους.
- Να παρατηρεί την ποικιλομορφία στη σύγχρονη τέχνη, καθώς και την άρση των ορίων ανάμεσα στη ζωγραφική και στη γλυπτική.
- Να προβληματίζεται σχετικά με την πολυμορφία των απόψεων των καλλιτεχνών. Αυτή η πολυμορφία έχει άμεση σχέση με εκείνη που παρατηρείται στη καθημερινή ζωή όλων μας, καθώς ποικίλα γεγονότα μάς βομβαρδίζουν καθημερινά.
- Να καταλαβαίνει ότι οποιοδήποτε αντικείμενο μπορεί να οριστεί ως έργο τέχνης, αν ο καλλιτέχνης είναι σε θέση να το υποστηρίξει και να το προβάλλει ως τέτοιο, κάτι που ξεκίνησε ήδη από τον Ντανταϊσμό. Αυτό το γεγονός μάς απομακρύνει από ένα σαφή ορισμό της τέχνης.

Λέξεις κλειδιά: Ποπ Αρτ, κόμικς, κίνημα Νεορεαλισμού, υλικά μαζικής παραγωγής, Χάπενινγκς, Φλούξους, Οπ Αρτ, Κινητική Τέχνη, Μινιμαλισμός, Εννοιακή Τέχνη, Αρτε Πόβερα, Λαντ Αρτ, Προτσές Αρτ, Περφόρμανς, Μπόντι Αρτ, Τζανκ Αρτ, Φωτογραφικός Ρεαλισμός, Γιόζεφ Μπούς

Κεφάλαιο 20: Μετα-Μοντερνισμός. Η δεκαετία του 1990

Μετά το 1980, εφόσον όλα είχαν γίνει στην τέχνη και όλα είχαν λεχθεί, οι καλλιτέχνες αναζητούν την επανασύνδεση όλων των προηγούμενων αναζητήσεων με έναν τρόπο που να έχει ένα καινούριο νόημα.

Ο Μεταμοντερνισμός δίνει στον καλλιτέχνη την ελευθερία να δανειστεί όσα στοιχεία θέλει από προηγούμενα ρεύματα και να εμπνευστεί από παντού χωρίς το άγχος της καινοτομίας. Σε όλη την Ευρώπη και στην Αμερική εξαπλώνεται το μεταμοντέρνο ως νέο, διεθνές ύφος, που όμως δεν μπορεί να οριστεί ως ένα κίνημα με κοινά χαρακτηριστικά, γιατί το διακρίνει ένας πλουραλισμός που συνδέει ετερογενείς καλλιτέχνες κάτω από τους ίδιους προβληματισμούς. Η αναπαράσταση, που επιστρέφει με νοσταλγική διάθεση, αγκαλιάζει και άλλες μορφές τέχνης όπως το γκράφιτι.

Η συνύπαρξη διαφορετικών τάσεων επηρεάζει και την αρχιτεκτονική, η οποία πρέπει να ανταγωνιστεί την όλο και μεγαλύτερη παραγωγή εικόνων μέσα από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Ο πλουραλισμός που επικρατεί και εδώ οδηγεί σε πολλές και διαφορετικές λύσεις, οι οποίες μάλιστα μπορούν να προταθούν από το ίδιο πρόσωπο.

Με την αφομοίωση της ύλης του κεφαλαίου ο μαθητής θα πρέπει να γίνει ικανός:

- Να χειρίζεται ένα λεξιλόγιο με το οποίο θα προσεγγίσει, θα κρίνει και θα αξιολογεί τα σύγχρονα έργα τέχνης, αλλά και θα συζητά γι' αυτά.
- Να αναγνωρίζει ακόμα και τις αντιφατικές σχέσεις και τους τρόπους με τους οποίους επικοινωνεί ένα έργο τέχνης με το κοινό.
- Να αντιλαμβάνεται ότι τα όρια στην τέχνη έχουν διευρυνθεί, έτσι ώστε τέχνη και καλλιτέχνης μπορεί να φθάσουν στην υπερβολή.

- Να αντιλαμβάνεται και να αποδέχεται την ανάγκη για ελευθερία της σύγχρονης τέχνης.

Λέξεις κλειδιά: Μεταμοντερνισμός, γκράφιτι, παραγωγή εικόνων από ηλεκτρονικό υπολογιστή, Τζέιμς Στέρλινγκ, Μπιλ Βαϊόλα, Βίντεο Αρτ, Βίντεο, κινηματογράφος, φωτογραφία

